

15. MASTENEC / TALC

Mastenec je mäkký, bez prímiesí biely šupinkovitý silikát horčíka – $\text{Mg}_3\text{Si}_4\text{O}_{10}(\text{OH})_2$ – s teplotou tavenia 1 200 – 1 500 °C. Zvyčajne obsahuje rozličné prímiesi, čím sa mení jeho farba, a najmä kvalita. Kvalitu mastenca znižujú všetky minerálne prímiesi obsahujúce Fe^{3+} , pyrit a oxidy Mn. Základom použitia mastenca je jeho chemická odolnosť proti kyselinám a alkalickým lúhom, nízka elektrická a tepelná vodivosť, vysoká absorpčná schopnosť na viazanie tukov, olejov, farieb a živíc, výborná štiepnosť a pri kvalitných odrodách čistá biela farba. Mastenec vzniká prínosom SiO_2 do hornín bohatých na horčík (dolomity, dolomitické vápence, magnezity a ultrabáziká) v hydrotermálnom štádiu a pri regionálnej metamorfóze. Na základe toho rozlišujeme štyri genetické typy ložísk mastenca: hydrotermálne metasomatické ložiská v ultrabázikách, hydrotermálne metasomatické ložiská v Mg karbonátoch, metamorfne ložiská a reziduálne ložiská. Medzi mastencovými surovinami možno na základe obsahu prímiesí a ďalších vlastností rozlíšiť niekoľko variét (kízok, steatit, krupník a pod.).

Mastenec má široké uplatnenie v mnohých odvetviach priemyslu. Používa sa ako plnivo papiera – dáva sa mu prednosť pred kaolínom, využíva sa v kozmetike (výroba mydiel, zubných pást, púdrov, rúžov). V textilnom priemysle sa používa na impregnáciu látok, v gumárenstve pri vulkanizácii a na výrobu izolačnej gumy, v sklárstve a zlievarenstve na odfarbovanie a vymazávanie foriem, v chemickom priemysle ako katalyzátor, používa sa aj pri výrobe trhavín (ako absorbent nitroglycerínu), ako nosič pastelových a olejových farieb, na výrobu kyselinovzdorných a zásadovzdorných nádob, na výrobu krémov na topánky a leštidiel na alabaster a mramor. Vo farmaceutickom priemysle sa čistý mastenec používa ako plnivo do tabliet. V kožiarstve sa používa na odmasťovanie a leštenie kože. V stavebníctve sa z neho vyrábajú rozličné obklady, impregnuje sa ním drevo, ktoré má byť žiaruvzdorné. Mastenec primiešaný do asfaltu zabraňuje rozpukaniu povrchu vozovky. Mastenec v najčistejšej forme je dôležitou surovinou pre keramickú výrobu (pre elektrotechniku). Z krupníka sa vyrábajú žiaruvzdorné tehly do metalurgických, sklárskych a cementárskych pecí.

Recyklácia mastenca nemá podstatný význam. V keramike sa mastenec nahrádza ílmi a pyrofylitom, pri výrobe náterových hmôt sa nahrádza vápencom, kaolínom, diatomitom a sfudami. Pri výrobe papiera sa nahrádza vápencom a kaolínom, pri výrobe plastov ílmi, sfudami, živcami, kremeňom a wollastonitom. V gumárenskom priemysle možno ako náhradu použiť vápenc alebo kaolín.

15.1. Surovinové zdroje SR / Mineral resources

Na Slovensku sa ložiská mastenca viažu na Mg karbonáty gemerika a veporika.

- Najvýznamnejšie ložisko v gemeriku je Gemerská Poloma, ktoré sa svojou veľkosťou a kvalitou suroviny zaraďuje medzi ložiská európskeho významu. Litologicky patrí do betliarskych vrstiev (silúr?) gelnickej skupiny. Ložiskové teleso má šošovkovitý tvar a tvorí ho prevažne magnezit, mastenec, žilný kremeň, dolomit, chloritické bridlice a grafit. Mastencová mineralizácia je spätá s telesom magnezitu, na ktorom sa vyvíja vplyvom hydrotermálnej metasomatózy. Výskyty mastenca sú známe v magnezitovom karbone gemerika (vyťažené ložisko Kohútik), v blízkosti násunovej lubenícko-margecianskej tektonickej línie (Slavoška pri Plešivci), ako aj v spodnom triase gemerika (Sirk, Banská dolina pri Ochtinej).

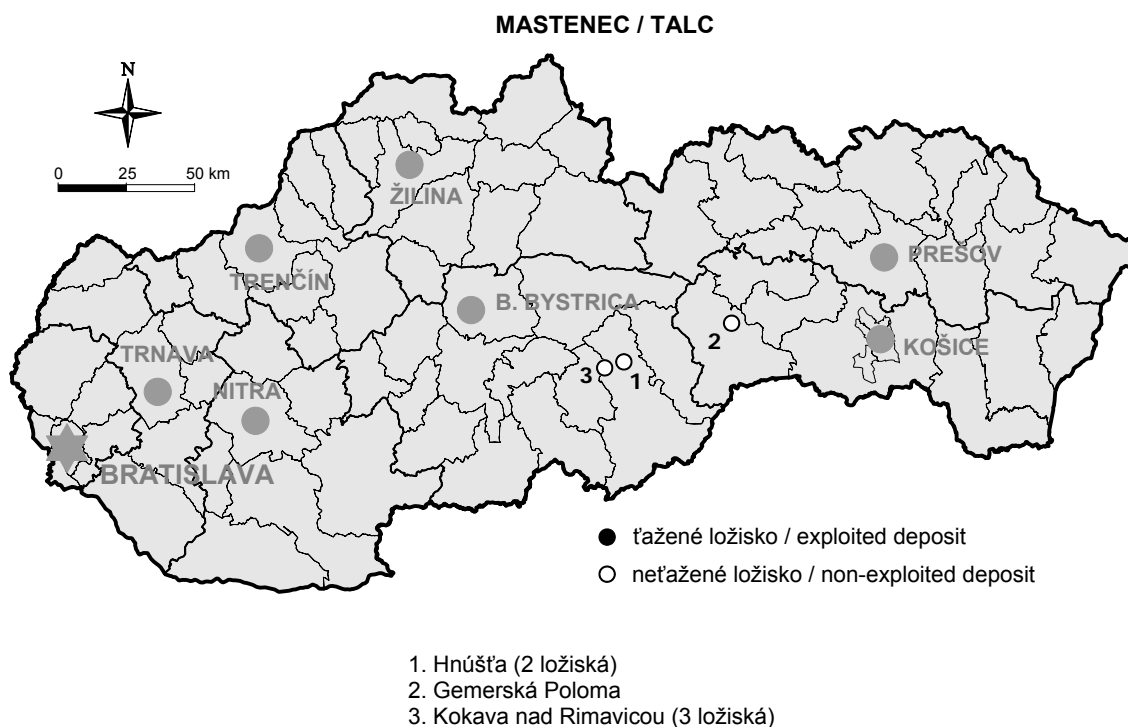
- Všetky významnejšie ložiská vo veporiku (Hnúšťa – Mútnik, Kokava, Samo) vystupujú s karbonátmi v kohútiskom pásme veporíd. Mastenec je tu viazaný na telesá magnezitov, vápencov a dolomitov. Najvýznamnejšie je ložisko Hnúšťa – Mútnik, ktoré je v súčasnosti jediným ťaženým ložiskom mastenca na Slovensku. Najkvalitnejší mastenec tvorí výplň tektonických porúch alebo samostatné polohy v magnezite a dolomite. Kvalita mastenca sa vo všeobecnosti smerom od centra k okrajom karbonátových šošoviek znižuje. Niekoľko výskytov mastenca v kohútiskom pásme veporika sa viaže na malé telesá serpentinitu. Najznámejšie je Muránska Dlhá Lúka.

All the talc deposits in Slovakia are related to Mg carbonates of the Slovenské rudohorie Mts.

- Concerning the quality and volume of estimated reserves, the deposit Gemerská Poloma ranges among the largest European talc deposits. Estimated economic reserves reach 85 Mt at 66 % talc content and potentially economic reserves account 147 Mt at 44 % talc content. Magnesite, talc, vein quartz, dolomite, chlorite schist and graphite make up deposit body. Talc mineralization is related to magnesite body, where it originates by hydrothermal metasomatism.*

- Other deposits (Hnúšťa – Mútnik, Kokava nad Rimavicou) and occurrences are of minor economic importance. They are related to magnesite, dolomite and limestone bodies. The deposit Hnúšťa – Mútnik is the only exploited talc deposit in Slovakia at present. Some occurrences of talc are related to small serpentine bodies (Muránska Dlhá Lúka).*

15.2. Evidované ložiská SR / Registered deposits

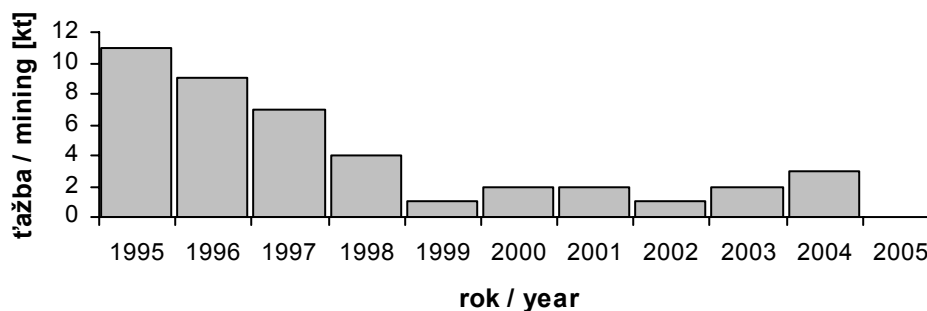
15.3. Zásoby a ťažba / Reserves and production data

MASTENEC / TALC

Rok / Year	2001	2002	2003	2004	2005
Počet ložísk spolu / Number of deposits	6	6	6	6	6
– z toho ťažených / exploited ¹	1	1	1	1	-
Zásoby spolu / Reserves total [kt]	242 235	242 234	242 232	242 228	242 228
– bilančné / economic (Z-1 + Z-2)	1 260	1 259	1 257	1 253	1 253
– bilančné / economic (Z-3)	92 411	92 411	92 411	92 411	92 411
– nebilančné / potentially economic	148 564	148 564	148 564	148 564	148 564
Ťažba / Mining output [kt]	2	1	2	3	0

¹ ložiská s ťažbou viac ako 0,5 kt ročne / deposits with mining output more than 0.5 kt per year

ŤAŽBA MASTENCA / TALC MINING OUTPUT 1995 – 2005

15.4. Obchodná štatistika / Trade statistics

Spotreba mastenca na Slovensku je nízka, väčšina spracovanej suroviny sa vyváža. Hodnota dovezených komodít predstavovala 4 mil. Sk, surovina sa dovážala najmä z Rakúska (36 %).

Demand for talc is low, most of processed mineral is exported. Import value reached 4 million SKK in 2005, mineral was imported mainly from Austria (36 %).

**DOVOZ/VÝVOZ – MASTENEC
IMPORT/EXPORT DATA – TALC**

Rok / Year	2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz / Import [kt] ¹	0,7	0,4	0,4	0,2	0,2
Vývoz / Export [kt] ¹	1,5	1,3	1,2	0,5	0
Dopyt / Demand [kt] ²	1,2	0,1	1,2	2,7	0,5 e

¹ položka colného sadzovníka 2526 / Item 2526 of the Customs Tariff

² dopyt (zdanlivá spotreba) = produkcia + import – export / demand (apparent consumption) = Production + Import – Export

Colné sadzby / Customs tariff (%):

PHS / HS code	Názov / Item	Všeobecné / Common	Zmluvné / Contractual
2526	Prírodný steatit, mastenec <i>Natural steatite, talc</i>	Bez cla / Duty-free	Bez cla / Duty-free

15.5. Ťažobné organizácie v SR / Mining companies

GE.NE.S, a. s., Hnúšťa

15.6. Svetová výroba / World production

Rok / Year	2001	2002	2003	2004	2005
Ťažba / Mining output [Mt] ¹	8,8 r	7,6 r	8,1 r	8,2 r	8,3 e

¹ vrátane pyrophyllitu / including pyrophyllite

Na ťažbe sa v r. 2005 podieľali najmä tieto štáty (podľa USGS Minerals Yearbook 2005):

Čína..... 36 %;
Južná Kórea..... 11 %;
USA..... 10 %;
Japonsko..... 5 %.

The major producers in 2005 (according to the USGS Minerals Yearbook 2005):

*China..... 36 %;
Republic of Korea..... 11 %;
USA..... 10 %;
Japan..... 5 %.*

15.7. Ceny na svetovom a domácom trhu / World and domestic market prices

Ceny závisia od kvality a stupňa, ako aj od spôsobu úpravy. Ceny niektorých obchodovaných komodít podľa časopisu *Industrial Minerals* (2005):

Prices depend on quality and also processing grade and procedure. Prices of some traded commodities according to the Industrial Minerals magazine (2005):

USA, na výrobu farbiel, EXW, 200 mesh..... 126 USD/st;
USA, paint

Čínsky, normal, ex-store (zo skladu) UK, 200 mesh..... 208 – 233 GBP/t;
Chinese, normal

Nórsky, mikronizovaný, ex-store UK..... 220 – 294 GBP/t.
Norwegian, micronised

Priemerná cena mastencov (položka HS 2526) dovezených na Slovensko v roku 2005 bola 18 777 SK/t.

Average price of talc (HS item 2526) imported to Slovakia was 18,777 SKK/t in 2005.